

Könyvtári jubileum Hódmezővásárhelyen

Vásárhely 102 esztendeje alapított közkönyvtára 75 évvel ezelőtt nyílt meg. A paradoxonként ható mondat magyarázatát a 19. század végi magyar vidéki élet, a gazdasági, társadalmi fejlődés minősége adja. Ábrai Károlynak (1830–1912), a város író polgármesterének 1880-as kezdeményezéséből a hírlapokon lassan fölnövekvő egy-két ezres olvasóközönség igénye csak 27 év múlva tudott működő könyvtárat teremteni egy másik jeles személy, Szalay József (1870–1937), a „literátus főkapitány” (akkor a város rendőrkapitánya) kezdeményező segítségével. (A város első nyomtatott újságját egyébként ugyancsak Ábrai indította 1869-ben.)

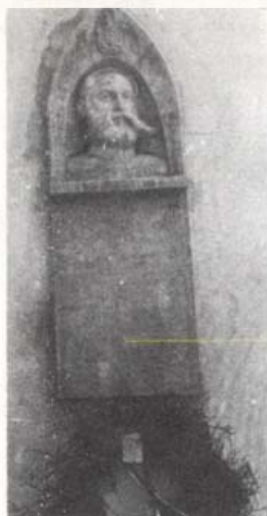
1886-ban a Hódmezővásárhely című lap még leszögezte: „... városunkban közkönyvtár létesítésére szükség nincsen.” Húsz évvel később, 1906-ban az ellenzéki Vásárhely és Vidéke már számon kérte a levéltárban porosodó könyvhalmaz sorsát a várostól. A cikk nyomán induló kampányban Szalay elsőként állt az ügy mellé: összeírta a még vásárlandó könyvek jegyzékét, rendezte a meglévő állományt, kidolgozta a könyvtár működésének, használatának szabályzatát – a dologra magát részánó tanács 1907. május 12-én a főispáni lakásban végre megnyitotta az intézményt. A fennmaradt hírlapi tudósítások szerint a 3441 kötetes gyűjteményt ezen a napon huszonheten keresték föl, az első kölcsönző – Helembai Sándor gazdaember – Gömör vármegye történetét vitte ki.

A Németh László nevét viselő – közel negyedmilliós állományú, 12 ezer olvasót szolgáló – mai könyvtár rendezvények sorával emlékezett meg az eseményről. Az alapítás jegyzőkönyvein, az intézmény történetének dokumentumain kívül állományának tematikusan elrendezett ritkaságai, értékei is láthatók voltak azon a kiállításon, amely a Tornyai János Múzeumban nyílt május 19-én Simándy József Kossuth-díjas kiváló művész közreműködésével. (A kiállítást 18 napi nyitva tartása alatt mintegy ezren tekintették meg.) Másnap a könyvtárban a megye könyvtárosai számára volt előadássorozat kultúránk, könyvtárügyünk időszerű kérdéseiről. Itt – a szakmai program után – adta át először az író özevegye az általa alapított, az ezentúl háromévenként, két-két személynek kiosztandó emléklapok, Németh László munkássága megismertetésében, az igényes olvasóvá nevelésben kiemelkedő tevékenységet folytató (most először kivételesen négy) személynek: *Czine Mihály* irodalomtörténésznek, *Dorogi Zsigmond* rádiós szerkesztőnek, *Kapu Pálnak*, a Németh László Városi Könyvtár igazgatójának, valamint *Kőszegfalvi Ferencnek*, a könyvtár helyismereti munkatársának. Ezt követően avatta fel a könyvtár olvasótermében, Czine Mihály Németh László fejszobrát, Borsos Miklós alkotását. (Az emléklapok szintén Borsos Miklós munkája.) Az avatáson Nagy Attila Jászai-díjas színművész működött közre, Vörösmarty: Gondolatok a könyvtárban című versét és a Szózatot mondta el. A megemlékezésorozat irodalmi esttel zárult, a Vásárhely az irodalomban című összeállításról főlvetel készült a rádió folyóirata, a Gondolat számára.

Aradi vértanú sírja Margonyán

Eddigi utazásaim során megismertem Kelet-Szlovákia tájait, Kassa (Košice), Eperjes (Prešov), Bártfa (Bardejov) Európa történelmében is jelentős szerepet játszó, emlékekben gazdag városait. Legutóbb ismét errefelé vitt utam, ekkor jutottam el a bártfai járás egy kis falujába, Margonyára (Marhan). Itt az 1848–1849-es magyar szabadságharc leverése után kivégzett 13 aradi vértanú egyike, *Dessewffy Arisztid* tábornok hamvai nyugszanak. Ő volt az egyetlen, akit a mai Szlovákia területén temettek el. Tudjuk róla, hogy egy ideig a felső-magyarországi hadsereg vezére volt, 1849 tavaszán részt vett a tarcali és a kápolnai csatában, harcolt a déli hadszíntéren, és ott volt hadtestével az augusztus 9-i temesvári csatában is, amely a szabadságharc egyik legnagyobb és legvéresebb csatája volt. Megmaradt katonáival Orsovánál készültek elhagyni az országot, de végül is augusztus 19-én Karánsebesnél letette a fegyvert az osztrákok előtt.

A hadbírósgát kötél általi halálra ítélte, később ezt főbelövésre változtatták. A mai Szlovákia területén Dessewffy a nyugalmazott huszárkapitány mint a sárosmezei nemzetőrség őrnagya 1849 júniusában a Kiszsebennél (Sabinov) és Lemesnél (Lemešany) vívott ütközetben igyekezett feltartóztatni a túlsúlyban

levő cári csapatokat. Ezért is úgy vélem, érdemes és méltó megemlékeznünk az ósvacsákányi (Čakanovce) születésű önfeláldozó katoná e kevesek által ismert nyughelyéről.

A szörnyű kivégzések után kocsin több napon át hozták Aradról Margonyára a hóhértól aranyakért megváltott, titokban kihantolt holttestet.¹ Bizonyára családja, és ő maga is nagyon kedvelte ezt az ősi családi fészket, a vidéket és az ott élő embereket. A család és utódai azóta elhagyták Margonyát, de a vértanú örök álmát senki sem bolygatja ott a falu felett húzóódó erdő aljában épített kriptasírban, az evangélikus templom mögött, ahonnan szép kilátás nyílik a községre. A sír fölé a kriptakápolnát csak később építették ősi kastélymaradványokból, gótikus bejáratral. A kripta bal oldalán a vértanú kőbe faragott domborművét láthatjuk, magyar és szlovák nyelvű emléksorokkal: „Dessewffy Arisztid honvédtábornok, a szabadságharc vértanúja 1802–1849. A haláltól nem félek, sokezer halál lebegett körülöttem a csatában.” A MNK Kulturális Minisztériuma.

id. Trugly Sándor

A Pécsi Bányászati Múzeum megnyitása

Új egységgel gyarapodott a bányászati múzeumhálózat. A Soproni Központi Bányászati Múzeum megnyitása (1957. október 13.) óta az ország bányavidékein, az olaj- és földgázterületeken is nyíltak kiállítóhelyek, gyűjtemények, múzeumok. A pécsi Déryné utcában létesült Bányászati Gyűjteményt 1977. november 7-én nyitották meg a Duna Gőzhajózási Társaság 1895-ben épült, egykori igazgatósági épületében. Az azóta eltelt időben a gyűjtemény anyaga fokozatosan bővült, majd a pécsi pincerendszer feltárása és helyreállítása nyomán új, föld alatti kiállítóhely létesítésére nyílt lehetőség. Ma a Déryné utcai kiállítóhely 387 négyzetméteren, a Káptalan utcai föld alatti kiállítóhely pedig 441 méter hosszú és 1174 négyzetméteres térrel várja a látogatókat.

A művelődési kormányzat, értékelve a mecseki bányavállalatok és a városi meg a megyei tanácsi szervek együttműködését a bányászati jellegű múzeum létesítésében és fenntartásában, a pécsi Bányászati

¹ *Varga Ottó*: Aradi vértanúk albuma, 1890.